

«MATEMATIKA DARSLARINI O'QITISHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH»

Samarqand viloyati Pastdarg'om tumani.

1-IDUMI matematika o'qituvchisi

Baymuratov Ibrat Ishmuratovich

Samarqand viloyati Pastdarg'om tumani.

6-umumta'lim maktabi matematika fani o'qituvchisi

Sayfullayeva Baxtigul Boltayevna

Anotatsiya: *Ushbu maqolada matematika faninig o'qitishda interfaol metodlardan foydalanib dars o'tish jarayonlari hamda o'qituvchi darsda turli qiziqarli o'yinlar orqali o'tish haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'z: *maktab, ta'lim-tarbiya, o'qituvchi, metod, interfaol, didaktika, klaster. aqliy hujum, bumerang, galereya, zig-zag, zinama-zina, muzyorar, rotastiya, yumaloqlangan.*

Аннотация: *В данной статье представлена информация о процессах обучения математике с использованием интерактивных методов и использовании учителем на уроке различных интересных игр.*

Ключевые слова: *школа, образование, учитель, метод, интерактив, дидактика, кластер. мозговой штурм, бумеранг, галерея, зигзаг, ступенька, мороженое, ротастия, закругление.*

Bugungi kunda bir qator rivojlangan mamlakatlarda ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini kafolatlovchi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash borasida katta tajriba asoslarini tashkil etuvchi metodlar interfaol metodlar nomi bilan yuritilmoqda. Interfaol ta'lim metodlari hozirda eng ko'p tarqalgan va barcha turdagi ta'lim muassasalarida keng qo'llanayotgan metodlardan hisoblanadi. Shu bilan birga, interfaol ta'lim metodlarining turlari ko'p bo'lib, ta'lim tarbiya jarayonining deyarlik hamma vazifalarini amalga oshirish maqsadlari uchun moslari hozirda mavjud.

Amaliyotda ulardan muayyan maqsadlar uchun moslarini ajratib tegishli qo'llash mumkin. Bu holat hozirda interfaol ta'lim metodlarini ma'lum maqsadlarni amalga oshirish uchun to'g'ri tanlash muammosini keltirib chiqargan. Buning uchun dars jarayoni oqilona tashkil qilinishi, ta'lim beruvchi tomonidan ta'lim oluvchilarning qiziqishini orttirib, ularning ta'lim jarayonida faolligimuttasil rag'batlantirib turilishi, o'quv materialini kichik kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, bahs munozara, muammoli vaziyat, yo'naltiruvchi matn, loyiha, rolli o'yinlar kabi metodlarni qo'llash va ta'lim oluvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash talab etiladi.

Interfaol metod biror faoliyat yoki muammoni o'zaro muloqotda, o'zaro bahsmunozarada fikrlash asnosida, hamjixdtlik bilan hal etishdir. Bu usulning afzalligishundaki, butun faoliyat o'quvchi-talabani mustaqil fikrlashga o'rgatib, mustaqil

hayotga tayyorlaydi. O'qitishning interfaol usullarini tanlashda ta'lim maqsadi, ta'lim oluvchilarning soni va imkoniyatlari, o'quv muassasasining o'quv-moddiy sharoiti, ta'limning davomiyligi, o'qituvchining pedagogik mahorati va boshqalar e'tiborga olinadi.

Interfaol metodlar deganda-ta'lim oluvchilarni faollashtiruvchi va mustaqil fikrlashga undovchi, ta'lim jarayonining markazida ta'lim oluvchi bo'lgan metodlar tushuniladi. Bu metodlar qo'llanilganda ta'lim beruvchi ta'lim oluvchini faol ishtirok etishga chorlaydi. Ta'lim oluvchi butun jarayon davomida ishtirok etadi. Ta'lim oluvchi markazda bo'lgan yondashuvning foydali jihatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi: ta'lim samarasi yuqoriroq bo'lgan o'qish-o'rganish; ta'lim oluvchining yuqori darajada rag'batlantirilishi; ilgari orttirilgan bilimlarning ham e'tiborga olinishi; ta'lim jarayoni ta'lim oluvchining maqsad va ehtiyojlariga muvofiqlashtirilishi; ta'lim oluvchining tashabbuskorligi va mas'uliyatining qo'llab-quvvatlanishi; amalda bajarish orqali o'rganilishi; ikki taraflama fikr-mulohazalarga sharoit yaratilishi.

Shunday qilib, fanlarni o'qitish jarayonida interfaol metodlardan foydalanish o'ziga xos xususiyatga ega. Ta'lim amaliyotida foydalanilayotgan har bir interfaol metodni sinchiklab o'rganish va amalda qo'llash o'quvchi-talabalarning fikrlashini kengaytiradi hamda muammoning to'g'ri echimini topishlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'quvchi-talabalarning ijodkorligini va faolligini oshiradi. Turli xil nazariy va amaliy muammolar interfaol metodlar orqali tahlil etilganda o'quvchi-talabalarning bilim, ko'nikma, malakalari kengayishi va chuqurlashishiga erishiladi.

Darslarni interfaol metodlarda tashkil etishning afzalliklari. O'qitish mazmunini yaxshi o'zlashtirishga olib keladi. O'z vaqtida o'quvchi-o'qituvchi o'quvchilar orasida ta'limiy aloqalar o'rnatiladi. O'qitish usullari ta'lim jarayonida turli xil ko'rinishlarda kechadi (yakka, juft, guruh, katta guruh). O'quv jarayoni o'qish ehtiyojini qondirish bilan yuqori motivatsiyaga ega bo'ladi.

O'zaro axborot berish, olish, qayta ishlash orqali o'quv materialiy yaxshi esda qoladi. O'quv jarayonida o'quvchining o'zi o'ziga baho berishi, tanqidiy qarash rivojlanadi. O'quvchi uchun dars qiziqarli o'qitilayotgan predmet mazmuniga aylanadi. O'qish jarayoniga ijodiy yondashuv, ijobiy fikr namoyon bo'ladi. Har bir o'quvchining o'zi mustaqil fikr yurita olishiga, izlanishga, mushohada qilishga olib keladi. Interfaol usulda o'tilgan darslarda o'quvchi faqat ta'lim mazmunini o'zlashtiribgina qolmay, balki o'zining tanqidiy va mantiqiy fikrlarini ham rivojlantiradi. Xulosa shuki, bunday sharoitda o'qituvchi yuksak rivojlangan fikrlash qobiliyatiga, muammolar bo'yicha chuqur mushohada yuritishga, muammolarni o'z vaqtida echa oladigan qobiliyatga ega bo'lishi kerak. Interfaol metodlarda darsni tashkil etishda o'quvchi shaxsini rivojlantirish o'zi – o'ziga zamin yaratishdan boshlanishi kerak.

Yuqorida aytilganlardan interfaol ta'lim metodlarini tegishli tahlil qilish va shu asosda ularni tasniflash zarurati ma'lum bo'ladi. Quyida ushbu masala yuzasidan umumiy mulohazalarni keltiramiz. Bu metodlarni tasniflashda ularni interfaol metodlar, interfaol ta'lim strategiyalari, interfaol grafik organayzerlarga ajratish mumkin.

Hozirgi kunda eng ommaviy interfaol ta'lim metodlari quyidagilar sanaladi:

1. Interfaol metodlar: —Keys-stadi (yoki —o'quv keyslari), —Blist-so'rov, —Modellashtirish, —Ijodiy ish||, —Muammoli ta'lim|| va b.

2. Interfaol ta'lim strategiyalari. —Aqliy hujum, —Bumerang, —Galereya, —Zig-zag, —Zinama-zina, —Muzyorar, —Rotastiya, —Yumaloqlangan qor|| va k. interfaol ta'lim metodlari tarkibidan interfaol ta'lim strategiyalarini ajratishda guruh ishini tashkil qilishga yondashuv ma'lum ma'noda strategik yondashuvga qiyoslanishiga asoslaniladi. Aslida bu strategiyalar ham ko'proq jihatdan interfaol ta'lim metodlariga tegishli bo'lib, ularning orasida boshqa farqlar yo'q.

3. Interfaol grafik organayzerlar: —Baliq skeleti, —BBB, —Konseptual jadval, —Venn diagrammasi||, —T-jadval||, —Insert||, —Klaster||, —Nima uchun?||, —Qanday?|| va b.

Interfaol grafik organayzerlarni ajratishda bunday mashg'ulotlarda asosiy fikrlar turli grafik shakllarda yozma ko'rinishda ifodalanishiga asoslaniladi. Aslida bu grafik organayzerlar bilan ishlash ham ko'proq jihatdan interfaol ta'lim metodlariga tegishli bo'lib, ularning orasida boshqa farqlar yo'q. Interfaol ta'lim metodlarini ko'pincha turli shakllardagi o'quv mashg'ulotlari texnologiyalari bilan bir vaqtda qo'llanmokda. Bu metodlarni qo'llash mashg'ulot ishtirokchilarining faolliklarini oshirib, ta'lim samaradorligini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu munosabat bilan yuqoridagi tasnif bo'yicha hozirgi ayrim interfaol ta'lim metodlarining turli shakllardagi o'quv mashg'ulotlari texnologiyalari bilan qo'llash uchun qulayligi shartli ravishda keltirildi. Bu jadvaldagi ayrim interfaol ta'lim metodlarining turli shakllardagi o'quv mashg'ulotlari texnologiyalari bilan qo'llash uchun qulayligi bir muncha shartli va aslida muayyan o'quv mashg'ulotlari texnologiyalari bilan boshqa yana ko'p interfaol metodlarni aniq maqsadlar yo'lida qo'llash mumkin ekanligini alohida ta'kidlash zarur.

Eng jiddiy didaktik muammolardan biri ta'lim metodlarini tanlash nimalarga bog'liq, degan masaladir. Didaktikaga oid adabiyotlarda ta'lim metodlarini to'g'ri tanlash va ularni qo'llash samaradorligining turli omillar bilan bog'liqliklari quyidagicha qayd qilinadi:

birinchidan, o'quv mashg'ulotlarining didaktik maqsadlari va vazifalariga bog'liq;

ikkinchidan, bayon qilinadigan materialning harakteriga bog'liq;

uchinchidan, ta'lim oluvchilarning bilimi va rivojlanish darajasiga bog'liq;

to'rtinchidan, o'quv jarayonida o'rganilayotgan fan asoslarining muayyan (hozirgi) davrdagi metodlariga bog'liq; beshinchidan, oliy o'quv yurti yoki kafedraning sharoitlariga bog'liq; oltinchidan, o'quv jarayonining moddiy-texnik ta'minoti bilan

bog'liq; yettinchidan, o'qituvchining pedagogik mahorati, uning tayyorgarligi va o'quv jarayonini tashkil etish darajasi hamda o'qituvchining hozirgi zamon metodlari bo'yicha bilimlariga bog'liq.

Shunday qilib, oliy ta'lim muassasalaridagi kasbiy ta'lim jarayoni o'qitishning zamonaviy shakl va metodlariga muvofiq tashkil etiladigan ko'pqirrali yaxlit tizim doirasida amalga oshiriladi. Bunda har bir shakl o'z oldiga qo'ygan vazifalarni bajaradi, lekin shakl va metodlar to'plami yagona didaktik majmuani hosil qiladi. Bu didaktik majmuaning amalga oshirilishi esa, o'quv jarayonining psixologik-pedagogik qonuniyatlari bilan belgilanadi.

.Interfaol taʼlim metodlaridan naʼmunalar. Boshlangʻich maktabda matematika taʼlimi taʼlimi oʻquvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirishga, oʻz fikrlarini mustaqil bayonqila olish, egallagan bilimlarini ijtimoiy faoliyatlariga qoʻllash hamda taʼlimning ikkinchi bosqichida oʻqishni davom ettirish uchun matematik tayyorgarlikni taʼminlashga xizmat qiladi. Matematika bolalarda tafakkur, diqqat, xotira, ijodiy tafakkur etish va kuzatuvchanlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, matematika oʻquvchining mantiqiy fikrlash malakalarini oshirishi, uning oʻz fikrini aniq, toʻgʻri va tushunarli bayon etishi uchun zamin hozirlaydi. Oʻqituvchining vazifasi – bolaga matematikani oʻqitishda bu imkoniyatlardan samarali foydalana olishdir.

Darsda oʻquvchilar faolligini oshiruvchi vositalardan biri –interfaol metodlardir. Bu uslublar maktab pedagogikasi uchun yangilik emas. Ulardan ilgari ham foydalanib kelingan. Qachonki bu metodlar samarali natija bera oladi? dars va mavzuning maqsadlari toʻgʻri aniq tanlanganda; mavzuga mos metodlarni tanlay olinsa; bir metod butun dars davomini qamrab olmasdan, balki kichik daqiqalarni qamrab olsa; tanlangan metod oʻquvchilarga yangi bir axborotlarni yetkazib bersa;

Oʻqituvchi metodlarni yuqoridagi talablar asosida qoʻllay olsa, oʻquvchilarning dars materiallarini oʻzlashtirish darjasi ancha yuqori boʻladi.

Matematika darslarida Klaster va Charxpalak metodlarining qoʻllanilishini tavsiya etamiz: "Klaster" metodi: Fikrlarning tarmoqlanishi – bu metod oʻquvchilarni biron-bir mavzuni chuqur oʻrganishlariga yordam berib, oʻquvchilarni mavzuga taʼluqli tushuncha yoki aniq fikrni erkin va ochiq ravishda ketma-ketlik bilan uzviy bogʻlangan holda tarmoqlashga oʻrgatadi. Bu metod biror mavzuni chuqurroq oʻrganishdan avval oʻquvchilarning fikrlash faoliyatini jadallashtirish hamda kengaytirish uchun xizmat qilishi mumkin. Shuningdek, oʻtilgan mavzuni mustahkamlash, yaxshi oʻzlashtirish, umumlashtirish hamda oʻquvchilarni shu mavzu boʻyicha tasavvurlarini chizma shaklida ifodalashga undaydi.

"CHARXPALAK" INTERFAOL METODI

Oʻquvchilar guruhlariga boʻlinib, ularga topshiriqlar yozilgan varaqa tarqatiladi. Ushbu metod orqali oʻquvchilarni oʻtilgan mavzularni yodga olish, mantiqan fikrlab, berilgan savollarga mustaqil ravishda toʻgʻri javob berish va oʻzini-oʻzi baholashga oʻrgatadi hamda qisqa vaqt ichida oʻqituvchi tomonidan barcha oʻquvchilarni egallagan bilimlarini baholashga qaratiladi. Ushbu metodni qoʻllash jarayonida oʻquvchilar oʻz fikrlarini mustaqil bayon etishga, guruh boʻlib ishashga, boshqalar fikrini hurmat qilishga oʻrganadilar.

"Charxpalak" interfaol usulida matematika darslarini qiziqarli tashkil etishimiz mumkin. Oʻquvchilar jadval asosidagi soʻzlar, shakllarni tegishlisini belgilaydilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Interfaol taʼlim usullari" Sh.K Shayaqubov, R.X Ayupov Toshkent-2020
2. "Matematika oʻqitish metodikasi" S Alixonov Toshkent-2011